

Skandinavski regionalizam

25 godina Nordijskog savjeta

Vojislav Vučićević

Navršile su se dvije i po decenije postojanja veoma uspješne kao i po mnogim karakteristikama specifične aktivnosti Nordijskog savjeta — najprominentniji organ skandinavskog regionalizma proslavio je ovog proljeća svoju 25. godišnjicu. Nordijski savjet — jedini zajednički skandinavski organ opšteg karaktera — u čijim okvirima saraduju Danska, Finska, Island, Norveška i Švedska, osnovan je 1952. godine. Jubilarno 25. zasjedanje održano je u glavnom gradu Finske Helsinkiju od 31. marta do 3. aprila 1977. godine. Nordijski savjet je svakako najveće dostignuće u proteklih stotinu godina skandinavske saradnje i najznačajnije od svih tijela osnovanih u cilju razvijanja i unapređivanja te suradnje. U Savjetu su na istim osnovama zastupljeni i skandinavski parlamenti i vlade skandinavskih zemalja, a moglo bi se konstatovati da su gotovo svi rezultati ostvareni u proteklom razdoblju na planu nordijskog regionalizma¹ imali svoje izvoriste u preporukama koje je Savjet upućivao na razmatranje vladama.

¹ Geografski, kulturno, jezički i istorijski, pet zemalja evropskog sjevera — Danska (uključujući Grenland i Farska ostrva), Finska (uključujući Alandska ostrva), Island, Norveška i Švedska — formiraju skandinavski ili nordijski region. Nordijske zemlje, izuzev Islanda, geografski ujedinjuje Baltičko more. Centar ovog regiona je Skandinavski poluotok, dok su jedine »spoljnesuvozemne granice sa Saveznom Republikom Njemačkom (Danska u Schleswigu) i Sovjetskim Savezom (Finska — na istoku). Island je takođe dio geografskog regiona Skandinavije — on je istina veoma udaljen, ali ipak manje od drugih nordijskih zemalja nego od ostalog svijeta. Nordijske zemlje predstavljaju dosta veliku i rijetko naseljenu oblast Evrope u kojoj živi preko 22 miliona stanovnika, na površini od 1,5 miliona kv. kilometara. Švedska je — mjereno po brojnosti sta-

novništva, površini i privrednom potencijalu — najveća od ovih pet zemalja — 8,1 miliona i 450.000 kv. km.; Danska — 5,054 mil. i 43.000 kv. km. (ustavom iz 1953., Grenland — 2,176.000 kv. km., 50.000 stanovnika — postao je integralni dio danske kraljevine); Finska — 4,7 mil. i 337.000 kv. km.; Norveška — 3,9 mil. i 324.000 kv. km.; Island — 217.000 i 103.000 kv. km. Po veličini teritorije, Finska, Norveška i Švedska mogu se porediti sa Francuskom, Italijom, SR Njemačkom ili V. Britanijom. Danski, norveški i švedski međusobno su blisko povezani jezici, tako da onaj ko govori jedan može u velikom stepenu da razumije druge — otprilike kao što se razlikuje neki daleki dijalekt od svog vlastitog. Sva tri jezika vode porijeklo od tzv. starog norveškog, mada su od njega više udaljeni nego na pr. islandski. (Islandani, isto kao i stanovnici Farskih ostrva, moraju da uče

Nordijska suradnja ima drevnu tradiciju. U svojoj sadašnjoj formi ona je započela kao akademski pokret početkom 19. stoljeća, a danas je daleko raširena u industrijskom životu, između individua i na vladinom nivou. Poznato je, međutim, da su tokom istorije nordijske zemlje saradivale, ali isto tako i pripadale, političkim grupacijama suprotstavljenim međusobno — ponekad i u ratu jedna s drugom, posljednji put 1814. godine. Finska i Švedska činile su jedno kraljevstvo počev od oko 1300. do 1809. godine; Norveška je bila u uniji sa Danskom u periodu 1450 — 1814, a nakon toga sa Švedskom do 1905; Island je najprije bio ujedinjen sa Norveškom, a zatim — od 1918. u personalnoj uniji sa Danskom; nakon perioda pod ruskim carom Finska je zadobila punu samostalnost 1917. godine. Island je postao samostalan 1944. godine. Danas, na geopolitičkoj pozornici sjeverne Evrope, postoji pet nezavisnih i ravnopravnih zemalja na kojima se zasniva i između kojih se razvija tekuća nordijska saradnja.

Kao što se zna, skandinavske zemlje nisu ujedinjene ni vojno, ni politički, a ekonomska integracija pojavljuje se samo kao konsekvencija formiranja EFTA. Koja su onda bitna obilježja nordijske saradnje? Rekli bismo da je to prije svega činjenica da je ona u dugom nizu godina bila *malo institucionalizovana* (određena institucionalizacija nordijske saradnje nastala je u posljednjih desetak godina), a da je u praksi dala više rezultata nego mnoge međunarodne organizacije. Druga je karakteristika da *ne postoje supra-nacionalne organizacije* za nordijsku saradnju, obzirom da sve preporuke pretpostavljaju postojanje konsensusa između zemalja: moglo bi se čak reći da su te zemlje manje nezavisne na međunarodnom planu nego na nordijskom frontu, jer rezolucije UN mogu više obavezivati od onih prihvaćenih na Nordijskom savjetu. Isto tako nisu u ovoj saradnji oficijelni kontakti ono što toj saradnji daje najveću »težinu«, već su to sve one forme koje dolaze do izražaja u spontanijoj saradnji između asocijacija, naučnih institucija i privatnih osoba. *Nordijska saradnja je u biti stvar personalnih kontakata* između naroda, grupa i pojedinaca koji se okupljaju u namjeri i sa ciljem da kultiviraju zajedničke interese i da ih sprovedu u život. I bez vladine inicijative ti su kontakti stalno proširivani, tako

moderne skandinavske jezike kao strane jezike i obično se opredjeljuju za danski). Finski je potpuno različit od drugih skandinavskih jezika, a samim tim i od bilo kog indo-evropskog jezika: to je jezik fino-ugrijskog porijekla, koji Finci udaljeno dijele sa Madarima. Oko 7% finskog stanovništva govori švedski kao svoj materinji jezik, a veliki broj Finaca ga poznaje kao drugi jezik — dvojezični sistem je u Finskoj ustavna kategorija i u praksi funkcioniše preko 50 godina. Finci su od uvijek činili dio nordijske kulture: njihova životna filozofija, zakoni i tradicije, njihovi politički i socijalni ideali, odnosno njihova ukupna civilizacija bila je i jeste — nordijska. Političke sličnosti su takođe upadljive. Sve skandinavske zemlje organizovane su na unitarnoj bazi. Parlamentarizam prevladuje, a u svakoj zemlji članovi parlamenta bi-

raju se na osnovu sistema proporcionalnog zastupništva. Danska, Norveška i Švedska su ustavne monarhije, a njihove kraljevske kuće usko su povezane. Vlast šefova država (kralja ili predsjednika) je limitirana i rukovođenje prenijeto na predsjednike vlada i njihove kabinete. Jedini je izuzetak predsjednik Finske koji ima značajnu autonomiju, posebno u vođenju spoljne politike. Isto tako, ove zemlje karakteriše i multipartijski sistem, u kome su Socijaldemokratska, Agrarna, Liberalna, Konzervativna i Komunistička partija najčešće zastupljene. Partije na političkoj ljevici, dobijaju na parlamentarnim izborima oko polovinu glasova.

(Statistički podaci iz: *Yearbook of Nordic Statistics* 1975. Stockholm: Nordisk Utredningsserie No. 14, 1975. str. 32)

da danas postoji mnoštvo različitih organizacija koje su aktivno angažovane u raznim aspektima nordijske saradnje i pokrivaju sve oblasti društvenog života. Za ilustraciju mogao bi da posluži podatak da na malom i udaljenom Islandu postoji oko 150 raznih udruženja i organizacija koje se aktivno bave nordijskom saradnjom.² Najkrupniju ulogu u tom pogledu imaju tzv. »nordijske asocijacije« osnovane 1919. u Danskoj, Norveškoj i Švedskoj, 1922. na Islandu i 1924. godine u Finskoj, koje sa više od 120.000 članova, organizovanih u preko 500 lokalnih odjeljenja raširenih po cijeloj Skandinaviji, igraju vrlo značajnu ulogu u sveukupnoj nordijskoj, a posebno u kulturnoj saradnji.³ Lepeza aktivnosti veoma je široka: od zajedničkih naučnih istraživanja i udružene industrijske proizvodnje do veza prijateljstva između gradova, a obuhvata bezbrojna zanimanja — od ljekara do pomoraca, od kompozitora do carinika, od sveštenika do farmera. Ona uključuju studente i omladinske lidere, članove kooperativa i pokreta za borbu protiv alkoholizma, kao i vodeće ličnosti u oblasti umjetnosti, trgovine i politike. Tako se praktički i pragmatički, korak po korak, izgrađivala saradnja koja je dovela do toga da se danas nordijske zemlje — sa svojom inače sličnom socijalnom strukturom, približno istim stepenom razvitka, kao i nizom drugih zajedničkih obilježja — s pravom smatraju svojevrsnim jedinstvom.

Nordijska saradnja takođe se reflektuje i u svim kontaktima na širem međunarodnom planu: ministri spoljnih poslova sastaju se dva puta godišnje radi razmatranja međunarodnih pitanja i zauzimanja zajedničkih stavova — posebno u okviru Organizacije ujedinjenih nacija; nordijska grupa zauzima mnogo značajnije mjesto u Svjetskoj organizaciji nego što bi to veličina i broj stanovnika mogli da indiciraju; značajan je i podatak da su dva prva generalna sekretara OUN bili Skandinavci.⁴

Određeni trajniji kontakti i veze na vladinom nivou postojali su između zemalja tog područja još prije II svjetskog rata. Možda je upravo I svjetski rat bio kamen temeljac skandinavske saradnje — tada su vlade postale direktno angažovane u mnogo većoj mjeri nego prije. Potreba za zajedničkim nastupom prema van, kojim se željelo demonstrirati solidarnost nordijskih naroda, ispoljavala se npr. sastancima između kraljeva i ministara spoljnih poslova: prvi takav sastanak skandinavskih kraljeva nakon izbijanja I svjetskog rata održan je 1941. godine u Stokholmu. Saradnja je zatim bila uspostavljena u Ligi naroda i u raznim međunarodnim organizacijama koje su bile osnovane u tom periodu — npr. u Međunarodnoj organizaciji rada (ILO), u kojima su nordijske delegacije koordinirale svoja gledišta i na taj način sve više skretale na sebe pažnju svjetske javnosti⁵ da

2 **Five Northern Countries Pull Together** (Nordic Council, 1967), str. 36

3 Frantz Wendt: **Nordic Council and Cooperation in Scandinavia** (Munksgaard, Copenhagen 1959), str. 47

4 Norvežanin **Trygve Lie** bio je izabran za prvog generalnog sekretara 1946. godine. Naslijedio ga je Švedanin **Dag Hammarskjöld** 1953. g. (Ubijen u Kongu 1961.).

5 Frantz Wendt: **Nordic Council and Cooperation in Scandinavia** (Munksgaard, Copenhagen 1959), str. 27
Nordic Cooperation (Nordic Council 1972), str. 3

bi neposredno pred izbijanje rata, u oktobru 1938. godine, danski ministar inostranih poslova P. Munch izašao sa idejom o stvaranju jednog stalnog skandinavskog konsultativnog organa — preteče današnjeg Nordijskog savjeta; prijedlog nije tada dobio potrebnu podršku.

Međutim, stvarni naponi za postizanje jedinstva učinjeni su poslije rata, kada je postalo jasno da je — u uslovima sve snažnijeg širenja i sistematičnije organizovanosti međusobne saradnje — neophodno formirati neko tijelo za opštu koordinaciju. Danski premijer Hans Hedtoft⁶ prvi je sugerisao takvu organizovanu saradnju između nordijskih zemalja. Nakon propalih pokušaja da se stvori Nordijska obrambena unija između Danske, Norveške i Švedske 1949. godine — što je bilo primljeno sa dubokim nezadovoljstvom i predstavljalo ozbiljan udarac nordijskoj solidarnosti — ta je sugestija naišla na ohrabrujuće povoljan prijem.⁷

Izgledalo je, naime, da će neuspjeh u pregovorima o obrambenom savezu torpedovati cjelokupnu skandinavsku saradnju. Događaji su, međutim, uzeli sasvim suprotan tok. Vodeći političari svih pet zemalja shvatili su urgentnu potrebu za postizanjem rezultata u drugim oblastima — kako bi se nadoknadile posljedice neslaganja u spoljnoj politici. Skandinavska saradnja dobila je tada novi podstrek i počela da se provodi intenzivnije i odlučno, tako da je svaka naredna godina donosila nove i vrednije rezultate. Još jednom su se u poslijeratnom periodu pojavili »crni oblaci« na skandinavskom horizontu — bio je to neuspjeh sa NORDEK-om 1970. godine — brižljivo i dugo pripremanim projektom o ekonomskoj integraciji, što je dovelo do određene stagnacije u nordijskoj ekonomskoj saradnji i ponovo podgrijalo opšti pesimizam o daljoj sudbini nordijske saradnje.⁸ Međutim,

6

Hans Hedtoft, predsjednik danske vlade 1947—1950 i 1953—1955, bio je prvi predsjednik Nordijskog savjeta. Umro je u toku trećeg zasjedanja Savjeta — u Stokholmu 1955. godine.

7

Kao neposredan rezultat neuspjeha u pregovorima za stvaranje Nordijskog obrambenog saveza — Norveška, Danska i Island pristupili su 1949. NATO paktu; Švedska je nastavila da vodi neutralnu politiku, kao i Finska — iako je ona 1948. g. zaključila sa Sovjetskim Savezom ugovor o prijateljstvu, saradnji i uzajamnoj pomoći. (Ovaj ugovor izričito priznaje napore Finske da ostane izvan konflikta velikih sila i na taj način osigurava njenu neutralnost).

8

Ideja o skandinavskoj ekonomskoj saradnji ponikla je još u vrijeme ranog pan-skandinavizma, tj. 1850-tih godina, ali je samo parcijalno ostvarivana. Od 1872. do 1924. postojala je Skandinavska monetarna unija između Danske, Norveške i Švedske, a kao posljedica političke unije tzv. Intra-Union sistem (neka vrsta zajedničkog tržišta) između Norveške i Švedske od 1825. do 1897.

U poslijeratnom periodu, u više navrata su pokretane inicijative i određeni praktični koraci za stvaranje Carinske unije odnosno Nordijskog zajedničkog tržišta. Ovi planovi nisu međutim nikad realizovani. Umjesto toga, Danska, Norveška i Švedska učestvovala su u stvaranju EFTA, zajedno sa V. Britanijom, Portugalom, Švajcarskom i Austrijom. Finska je pristupila ovoj organizaciji 1961. kao pridruženi član, a Island 1970. — kao član. Kroz EFTA, nordijsko tržište za industrijske proizvode postalo je realnost. Kako su od 1967. g. ukinute carinske barijere za industrijske proizvode u okviru EFTA, one više ne postoje ni između nordijskih zemalja.

Ekonomska integracija postignuta u okviru EFTA, smatrana je, međutim, nedovoljnom, pa su pravljeni planovi za dalje proširenje te saradnje u Nordu. Tako je na pr. plan o NORDEK-u pokrivaio skoro sve sektore u ekonomskoj politici ovih zemalja — carine, robnu razmjenu, tarife i industrijsku politiku, zajedničke finansijske institucije, kao i obrazovanje kadrova i istraživanja. Međutim — započeti pregovori sa Zajedničkim evropskim tržištem (Danska je postala član EEC 1972), potpuno su potisnuli ove planove.

promašaj i na ovom drugom »velikom skandinavskom pitanju« i ovog puta je intenzivirao zajedničku volju da se markiraju ona područja na kojima je saradnju moguće nastaviti i intenzivirati.

Realizacija ideje o stvaranju Nordijskog savjeta svakako nije bila laka: u Finskoj je (radi podozrivog držanja Sovjetskog Saveza) ispoljavana bojazan da bi to moglo da uvuče nordijske zemlje u NATO, a u Norveškoj da bi organizovana saradnja između nordijskih parlamentaraca mogla da potkopa nacionalnu nezavisnost. Raspoloženje je, međutim, u ogromnoj mjeri bilo »pro-nordijsko«: inicijativa danskog premijera Hedtofta bila je pokrenuta na zasjedanju Nordijske interparlamentarne unije⁹ u Stokholmu u avgustu 1951. godine, na kome je jednoglasno podržan prijedlog o stvaranju jednog tijela od izabranih predstavnika parlamenta koje bi se sastajalo na redovne konsultacije između njih i vlada — o pitanjima skandinavske saradnje. Nacrt statuta Nordijskog savjeta prihvaćen je i ratifikovan od parlamenata Danske, Islanda, Norveške i Švedske u maju-junu 1952. godine. Na petom zasjedanju Savjeta 1957. usvojeno je više statutar-nih amandmana, tako da je novi statut stupio na snagu u januaru 1958. (Finska je postala punopravni član u oktobru 1955, ali je i prije toga uzimala učešća u raznim komitetima; predstavnik Alanda učestvuje u radu Savjeta od 1967, a Farskih ostrva od 1970. godine). Prvo zasjedanje Nordijskog savjeta održano je u februaru 1953. u Kopenhagenu.

Nordijski savjet nije prema tome replika ranijim međunarodnim tijelima. Njegovo formiranje uslijedilo je kao prirodan nastavak koordiniranja već postignutog — kroz ministarske konferencije, stalna tijela i dr., odnosno u široko razgranatoj internordijskoj saradnji u raznim oblastima — koja je, kako smo već istakli, najvećim dijelom bila neformalnog karaktera. U svojoj studiji o Nordijskom savjetu Stanley V. Anderson ističe da institucionalizirana saradnja pretvara regionalizam u međunarodnu organizaciju, pa zato pravilno kvalifikuje Nordijski savjet prvenstveno kao »regionalnu organizaciju za harmoniziranje unutar nordijske saradnje.«¹⁰ Nordijski savjet obezbjeđuje zajednički formu za diskusiju između parlamenata i vlada nordijskih zemalja o pitanjima međusobne saradnje. Učešće vlada dosta je široko, a uobičajeno je da na zasjedanjima učestvuju predsjednici vlada i ministri inostranih poslova — što nesumnjivo pokazuje koliki se značaj pridaje ovoj instituciji.

Nordijski savjet ima samo savjetodavnu snagu, što znači da može činiti samo preporuke vladama. S obzirom na takav njegov karakter, proporcionalna zastupljenost nije ovdje od vitalne važnosti, ali je prirodno i očekuje se da delegacija svake zemlje odražava odnos snaga (političkih partija) u vlastitom parlamentu. Konsekventno tome, većina partijskih lidera su članovi Savjeta — što podiže njegov autoritet, a s druge strane — ustanovljena je praksa da pripadnici istih političkih partija zemalja članica održavaju bliske međusobne kontakte u okviru Savjeta, prije i tokom zasjeda-

⁹ Dvije godine nakon raspada unije između Švedske i Norveške članovi skandinavskih parlamenata osnovali su 1907. g. svoju privatnu organizaciju za skandinavsku saradnju — Nordijsku interparlamentarnu uniju.

¹⁰ Stanley V. Anderson: **The Nordic Council — A Study of Scandinavian Regionalism** (Svenska Bokförlaget/Norstedts, Stockholm 1967), str. 9

nja. Tendencija grupisanja na ovoj osnovi veoma je prisutna — osobito posljednjih nekoliko godina, pa se može govoriti o procesu koji je već otišao dosta daleko — u pravcu, reklo bi se, stvaranja neke vrste supranacionalnih grupa na zasjedanjima Savjeta. Njegovi glavni zagovornici i inspiratori su socijaldemokrati, a njihov primjer slijede manje, više i sve druge partije. Međutim, čini se da — bar za sada — ne bi trebalo pretjerano naglašavati pojavu tog svenordijskog partijskog grupisanja na Nordijskom savjetu, jer su dosadašnje iskustvo i praksa pokazali da je u svim kontroverznim pitanjima — nacionalna, a ne partijska linija, imala (a vjerovatno je da će i ubuduće imati) odlučujući uticaj na stavove članova Savjeta. Ovo se može objasniti činjenicom da se rad Savjeta odvija u velikoj mjeri na praktičnom nivou, gdje su konflikti interesa rijetko politički.

Za aktivnost Nordijskog savjeta karakterističan je i jedan drugi moment. Od samog početka činjeni su naponi da se Savjet drži po strani diskusija o pitanjima bezbjednosti i spoljne politike koja se direktno tiču zemalja članica — što je razumljivo ako se imaju u vidu njihova različita opredjeljenja u politici bezbjednosti, a samim tim i saznanje da se zajednička stanovišta u takvim stvarima ne mogu postići. (Valja takođe podsjetiti da je prilikom ulaska u članstvo Finska učinila jednu rezervaciju: neće da učestvuje u bilo kakvoj debati u koju su uključena vojna pitanja ili konflikti između velikih sila). U tom kontekstu moglo bi se, međutim, govoriti o neizbježnim spoljno-političkim efektima nordijskog okupljanja. Jedan od političkih veterana Skandinavije — bivši dugogodišnji predsjednik švedske vlade Tage Erlander — objasnio je to ovako: „... Iako smo bili ortodoksni i nismo diskutovali spoljnu politiku, ipak je značajna politička činjenica da se mi u Skandinaviji, baš u trenutku kada je svijet podijeljen u dva suprotstavljena bloka, susrećemo i dogovaramo bližu saradnju. Samim tim to dobija svoj spoljnopolitički efekat — mada o pitanjima spoljne politike nismo rekli ni riječi...“¹¹ Posljednjih godina ipak se i tu zapaža izvjestan zakret — u prvom redu prema oblasti spoljne politike: spomenućemo da je upravo na ovom forumu prvi put lansiran plan finskog predsjednika dr Urho Kekkonena, o stvaranju slobodne nuklearne (bezatomske) zone u Nordu, a to potvrđuju i dva primjera novijeg datuma — saopštenje iz 1976. povodom anglo-islandskog ribarskog rata, te finško-norveški verbalni duel na posljednjem zasjedanju u Helsinkiju — u vezi s učešćem zapadnonjemačkih trupa na manevrima NATO u Norveškoj.

Nordijski savjet ima 69 izabраниh članova — parlament Islanda (Aalting) bira pet, a parlamenti Danske (Folketing), Finske (Eduskunta-Riksdag), Norveške (Storting) i Švedske (Riksdag) po 16 članova. Pored toga, predstavnička tijela Farskih (Faeroe Islands) i Ålandskih ostrva biraju iz svojih redova još dva, odnosno jednog člana koji su uključeni u dansku, odnosno finsku delegaciju u Savjetu, dok vlade imenuju ministre kao svoje predstavnike koji učestvuju u radu kao članovi — bez prava glasanja. Na godišnjim plenarnim zasjedanjima učestvuje obično oko 45 ministara (vlade

imenuju onoliki broj ministara koliko ocijene potrebnim — zavisno o prirodi materije koja je na dnevnom redu), tako da je ukupan broj delegata oko 120. Redovna zasjedanja Savjeta održavaju se jednom godišnje. Na prvoj sjednici svakog zasjedanja bira se Prezidijum, koji se sastoji od predsjednika i četiri potpredsjednika i on obavlja funkciju do sljedećeg zasjedanja. Prezidijum, uz pomoć nacionalnih sekretarijata (svaka nacionalna delegacija ima svoj sekretarijat podređen Prezidijumu), obavlja sve tekuće poslove između zasjedanja. Formira se najčešće i pet komiteta (zakonodavni, kulturni, socijalni, ekonomski i komitet za saobraćaj), čiji se članovi — izabrani na bazi adekvatne nacionalne i partijske zastupljenosti — sastaju nekoliko puta između zasjedanja radi pripremanja prijedloga iniciranih od strane članova Savjeta ili vlada. (Dodajmo da se kontakti između vlada nordijskih zemalja ostvaruju kroz redovne ministarske sastanke o praktično svim pitanjima državne aktivnosti, po potrebi se osnivaju permanentni ili ad hoc međuvladini komiteti koji obavještavaju Nordijski savjet o svojoj aktivnosti, dok u svakom ministarstvu postoje kontakt grupe koje se bave isključivo nordijskim pitanjima.)

Deset godina nakon formiranja Nordijskog savjeta postignut je Sporazum o nordijskoj saradnji — potpisan u Helsinkiju 1962. godine (poznat kao »Helsinški sporazum«), koji definiše dostignuti progres i unosi izvjesne garancije o tome da jednom ustanovljena saradnja u nekoj oblasti neće biti napuštena, odnosno naglašava potrebu daljih zajedničkih napora u tom pravcu. Helsinški sporazum je 1971. godine dopunjen i unapređen na organizacionoj osnovi — osnivanjem zajedničkog Nordijskog sekretarijata pod okriljem Prezidijuma Nordijskog savjeta i Nordijskog savjeta ministara, u čiju sferu aktivnosti spada cijela oblast nordijske saradnje.

Po svojim odlikama i sadržini nordijska saradnja predstavlja sigurno jedinstven fenomen u evropskom i svjetskom regionalizmu. Uprkos nekim neostvarenim nadanjima — a to se, kako je već spomenuto, odnosi prije svega na projekte o obrambenom savezu i ekonomskoj integraciji — nema nikakve sumnje da su od vremena formiranja Nordijskog savjeta do danas ostvareni zaista impresivni praktični rezultati, od kojih ćemo nabrojati najznačajnije:¹²

a. U oblasti rada i socijalne zaštite:

— od 1954. godine postoji jedinstveno nordijsko tržište radne snage, u okviru kojeg se zaključuju posebni sporazumi za pojedine kategorije; za državljane skandinavskih zemalja nisu potrebne nikakve radne dozvole kada rade u drugoj zemlji;

— u smislu Konvencije o socijalnoj zaštiti iz 1955, državljanin jedne nordijske zemlje, kada posjećuje ili živi u drugoj, uživa praktično ista

12

Nordisk Kontakt no. 4/77
(Nordiska Rådet, Stockholm 1977), str.
240—241

Nordic Cooperation
(Nordic Council 1972), str. 7—10

prava kao i domaći građanin u pogledu socijalne pomoći — starosno osiguranje, porodičnu penziju, bolesničko osiguranje, osiguranje u slučaju nesreće i dodatak na djecu;

b. U oblasti zakonodavstva:

— decenijama se uspješno radi na harmoniziranju zakonodavstava, tako da se zajednički zakoni sprovode danas u više oblasti — posebno u građanskom i porodičnom pravu, a u toku je rad na usaglašavanju i u nizu drugih grana. Interesantno je da se kazne izrečene u jednoj zemlji mogu izdržavati u drugoj, dok je postupak ekstradicije veoma pojednostavljen.

c. U oblasti kulture, obrazovanja, istraživanja:

— sporazumom o kulturnoj saradnji iz 1971. god. između ostalog se, kroz zajednički budžet, stvaraju povećani resursi za saradnju u obrazovanju, istraživanju i kulturnoj djelatnosti;

— nordijski kulturni fond (oko 1 milion US dolara godišnje) koristi se za pomoć nordijskim projektima u sferi kulture;

— svake godine dodjeljuju se nagrade Nordijskog savjeta za literaturu i za muziku;

— u oblasti tehnoloških istraživanja osnovana je značajna institucija NORDFORSK (Nordic Research), a postoji i nekoliko drugih zajedničkih instituta raspoređenih u svim nordijskim zemljama;

— Nordijska kuća u Reykjaviku — poklon nordijskih zemalja islandskom glavnom gradu — rađena po projektu velikana savremene arhitekture Finca Alvara Aalta, takođe je jedna od zajedničkih nordijskih institucija. Slični kulturni centri gradiće se uskoro u Finskoj i na Farskim ostrvima.

d. U oblasti međukomunikacija:

— od 1972. godine na snazi je konvencija o saradnji u oblasti transporta i komunikacija;

— skandinavska avionska kompanija SAS, nastala spajanjem avio-saobraćaja Danske, Norveške i Švedske, danas je sedma najveća vazduhoplovna kompanija na svijetu;

— nordijske zemlje predstavljaju jedinstveno pasoško područje ne samo za svoje građane, već i za sve strance kada posjećuju ovaj region;

— u međuskandinavskom poštanskom saobraćaju primjenjuju se tarife za unutrašnji saobraćaj.

Slično je i u drugim oblastima.

— Osobita pažnja posvećuje se zaštiti čovjekove okoline — kroz aktivnost raznih mješovitih komiteta, konferencije, istraživačke poduhvate i sl., a 1976. je potpisana i Nordijska konvencija o zaštiti ljudske sredine.

— Primjer korisne pogranične saradnje su krajnje sjeverne oblasti Švedske, Norveške i Finske (tzv. sjeverni kalotte NORTH CALLOTE AREA) i moreuz Öresund na jugu — koji odvaja Dansku i Švedsku (izgradnja mosta između Danske i Švedske, odnosno aerodroma u tom području, biće od ogromne važnosti za cijeli region).

— Industrijska i energetska saradnja takođe je proširena, dok nordijski industrijski fond pomaže tehnološki i industrijski razvoj sa 10 miliona švedskih kruna godišnje;

— NORDEL je zajednička organizacija za koordiniranje proizvodnje, distribuciju i potrošnju električne energije, a NORDTEST odgovoran za standardizaciju i testiranje materijala na nordijskom planu.

— Nordijska investiciona banka, sa sjedištem u Helsinkiju, osnovana 1976. godine, može da daje kredite za investicije od zajedničkog nordijskog interesa — u visini od 5 milijardi švedskih kruna.

— Pomoć zemljama u razvoju najvećim dijelom se planira zajednički.

— Nordijske radio-televizijske institucije često razmjenjuju i prave zajedničke programe. U oblasti televizije osnovana je zajednička kompanija NORDVISION za proizvodnju i razmjenu TV programa.

U periodu koji je pred nama treba očekivati dalje aktueliziranje pitanja saradnje u oblasti energije (u prvom redu na bazi izvora nafte i gasa u Norveškoj), s obzirom na to da za to postoji raspoloženje u gotovo svim krugovima skandinavskog društva, kao i brojni ekonomski i politički razlozi.

Što se tiče perspektive nordijske saradnje, vjerovatno je da će ona, u brzim tokovima društvenih promjena u svijetu, nailaziti na povremene teškoće i prolaziti kroz određene krize — ali je isto tako sasvim izvjesno da kod svih nordijskih zemalja postoji riješenost da ulože maksimalne napore da se posljedice negativnih kretanja što manje osjete, kako u postojećoj tako i u budućoj saradnji: međusobna saradnja zauzima centralno mjesto u ukupnoj politici i društvenom životu svake od nordijskih zemalja.